

Лукіяничук А. А., аспірант МАУП, м. Київ

*Lukijanichuk A., postgraduate student of the Interregional Academy of
Personnel Management, Kyiv*

ВПЛИВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА ФОРМУВАННЯ КОМПОНЕНТІВ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

INFLUENCE OF GOVERNMENT REGULATION ON FORMING AGRICULTURAL SECTOR RESOURCE POTENTIAL COMPONENTS

Визначено, що науково-технологічний потенціал аграрного сектора країни покликаний забезпечувати стійку конкурентоспроможність. Він визначає положення регіонів в системі народного господарства, служить процесам елімінації асиметричності їх розвитку.

Ключові слова: *державне регулювання, аграрний сектор, конкурентоспроможність регіонів, асиметричний розвиток, системний ефект, емерджентний ефект.*

It is determined that the scientific and technological potential of the agrarian sector of the country is designed to provide sustainable competitiveness. It determines the situation of regions in the system of national economy, serves as processes of eliminating the asymmetry of their development.

Keywords: *state regulation, agrarian sector, regions competitiveness, asymmetric development, systemic effect, endangered effect.*

Постановка проблеми. У більшості економічно успішних країн світу формування, розвиток і ефективна реалізація науково-технічного потенціалу все більше стає ключовим елементом відтворювальних процесів. Як наслідок, в промислово розвинених країнах пріоритетним напрямком соціально-економічного розвитку стають наукомісткі галузі.

Для України в останні десятиліття характерно скорочення витрат на інтенсифікацію виробництва, зменшення фінансування науки, освіти, а це призвело до посилення тенденцій до послаблення і навіть руйнування наукового потенціалу. У той же час, Україна поки що залишається володаркою одного з найрозвиненіших науково-інтелектуальних потенціалів світу. Однак відсутність належної уваги до розвитку наукового потенціалу може призвести до багатьох негативних і практично необоротних наслідків в науково-

технічній сфері і, як наслідок, в економіці країни в цілому. Технологічна база України неприпустимо відстає від розвинених країн світу зі збереженням тенденцій збільшення розриву, має дуже низьку питому вагу на наукомістка світовому ринку. Це призводить до неприпустимого скорочення науково-технічного потенціалу країни. Все це в значній мірі позначається на вирішенні питань комплексного розвитку ресурсного потенціалу.

Особливе значення в динамічно розвиненій країні має значення складові ресурсного потенціалу аграрного сектора країни, під яким ми, за словами авторів Анисенко О.В., Вакар К.В. [1, с. 29], розуміємо «багаторівневу систему ресурсів і реальних можливостей ведення бізнесу, які можуть бути реалізовані через здійснення ризикової, інноваційної діяльності та організацію сприятливого розвитку аграрного сектору з метою забезпечення соціально-економічної ефективності функціонування бізнес-сфери». Саме ресурсний потенціал є каталізатором ефективної реалізації всіх складових аграрного сектору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробленню теоретичні та прикладні аспекти впливу державного регулювання на формування ресурсного потенціалу аграрного сектору присвячено праці відомих науковців Варналія З. С., Крайник О. П., Чугунова І. Я. та ін. Проте особливості формування та впливу державного регулювання на компоненти ресурсного потенціалу аграрного сектору у сучасній науці розглядаються опосередковано, що й обумовило актуальність і об'єктивну необхідність подальшого розгляду зазначених питань.

Постановка завдання. Метою статті є визначення компонентів ресурсного потенціалу аграрного сектору, вплив державного регулювання на їх формування та внесення пропозицій щодо їх удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Науково-технологічний потенціал аграрного сектора країни покликаний забезпечувати стійку конкурентоспроможність. Він визначає положення регіонів в системі народного господарства, служить процесам елімінування асиметричності їх розвитку. При структурному аналізі цього потенціалу зазвичай виділяють його такі компоненти:

- науковий потенціал (фундаментальна наука, прикладна наука і дослідно-конструкторська база, наукові школи);
- інноваційний потенціал – сукупність умов для прискореного освоєння і поширення інновацій, що реалізують передові науково-технічні досягнення;
- технологічний потенціал (виробничий потенціал, споживчий, охорони здоров'я і культури, освіти та інших послуг соціального характеру [5, с. 169]).

За наявними розрахунками, раціональне використання науково-технологічного потенціалу аграрного сектора країни і пов'язаних з ним інновацій забезпечило приблизно 9/10 зростання продуктивності праці в США (1909-1949 рр.) і в ФРН (1950-1956). Саме вони стали основою сучасного

добробуту і високого життєвого рівня населення цих країн [9, с. 81].

Інформаційний потенціал як компонент ресурсного потенціалу грає важливу роль в соціально-економічному розвитку аграрного сектора країни. Крім забезпечення системи комунікацій, він безпосередньо пов'язаний з формуванням нових знань і системою освіти. До того ж інформаційні потоки, проходячи через засоби масової інформації (ЗМІ), здатні змінювати уявлення людей, керувати їхніми вчинками і розширювати доступ до можливостей ринку. Саме інформаційні зв'язки формують соціум і його вигляд.

Нерозривно з науково-технологічним потенціалом пов'язана матеріально-технічна складова ресурсного потенціалу аграрного сектора країни, по суті, представляє матеріальне втілення наукових розробок і нових технологій. Саме вона є основою для реалізації трудового потенціалу. При цьому слід мати на увазі необхідність постійного оновлення (заміни і формування) матеріально-технічної бази, її уніфікації в умовах глобалізації. Причому в першу чергу мова, як правило, йде про моральний, а потім про фізичному аспектах старіння цієї бази.

У науковій літературі при розгляді стану фінансового потенціалу аграрного сектора країни нерідко пов'язують його з інвестиційною привабливістю територій, який визначається наявністю різного виду потенціалів (ресурсно-сировинного, трудового, інноваційного та ін.). Одним з яких є фінансовий потенціал, виражений обсягом податкової бази і прибутковістю аграрних підприємств регіону. На думку дослідника, до складу фінансового потенціалу аграрного сектора країни необхідно включати заощадження населення, різного роду фонди, фінанси підприємств і кредитних організацій [4, с. 72].

У складі ж інвестиційного потенціалу фінансовий потенціал аграрного сектора країни нерідко виділяють як його компоненту. З цим навряд чи можна погодитися, так як фінансовий потенціал входить в інвестиційний потенціал тільки в обсязі фінансових ресурсів, що мають потенційну можливість бути спрямованими на інвестиції. Таким чином, фінансовий і інвестиційний потенціали є скоріше не взаємообумовленими, а взаємодоповнюючими категоріями.

На наш погляд, поняття «фінансовий потенціал» аграрного сектора країни за економічним змістом найбільш близьке до поняття «фінансові ресурси». По суті, фінансовий потенціал - це потенційно можливий обсяг фінансових ресурсів. Отже, економічну категорію фінансовий потенціал аграрного сектора країни можна визначити як сукупність джерел фінансового забезпечення розвитку аграрного сектора країни (доходів, накопичень, різного роду фондів та надходжень), які можуть генеруватися в певному періоді в різному обсязі, призначеному у відповідних пропорціях для економічного розвитку, задоволення соціальних потреб суспільства і виражатися в грошовому обчисленні [2, с. 61]. Остання особливість фінансового потенціалу особливо важлива як механізм порівняння різних складових ресурсного

потенціалу.

Отже, з економічної точки зору, фінансовий потенціал аграрного сектора країни - категорія, що характеризує потенційні можливості території, щодо фінансування соціальних і економічних потреб в певний момент часу. З цього можна зробити висновок про соціально-економічні значущості фінансового потенціалу, а структура фінансового потенціалу включає потенційно можливий (максимальний) розмір, в певний момент часу, необхідних для економічного розвитку ресурсів: бюджету, банківсько-кредитних і страхових структур, господарюючих суб'єктів, накопичень населення та ін.

Таким чином, проаналізувавши складові ресурсного потенціалу аграрного сектора країни, можна прийти до висновку, що це багаторівнева структура – взаємоузгоджена система. Однак складові ресурсного потенціалу аграрного сектора країни, будучи частиною економічних відносин в суспільстві, не можуть не враховувати впливу інших факторів [6, с. 301]. На нашу думку, тільки системний підхід при розгляді складових ресурсного потенціалу в економічному процесі дозволить виявити масштаб системного ефекту при їх використанні.

Отже, ресурсний потенціал аграрного сектора країни - це категорія, яка представляє собою сукупність ресурсів з різною етіологією і властивостями, обумовленими системним характером його формування та розвитку, доступність якої визначається не тільки галузевий затребуваністю, а й територіальної неоднорідністю. Елементами даної категорії є природний, демографічний, соціально-економічний, матеріально-технічний, фінансовий, інфраструктурний та інформаційний субпотенціали. Причому інфраструктурний та інформаційний елементи нами включені в систему відповідно до імперативами постіндустріальної економіки з розвиненим третинним і четвертинним секторами [3, с. 65]. При цьому елементи ресурсного потенціалу є комплекс, систему взаємопов'язаних частин, що мають відносну самостійність і багатофункціональність.

Особливу увагу при дослідженні розвитку ресурсного потенціалу аграрного сектора країни слід приділяти емерджентному ефекту, притаманного будь-якій системі при оптимальному використанні кожного з її компонентів. Більш того, необхідно детальний розгляд комплексу системних закономірностей для досягнення необхідного ефекту: комунікативність, цілісність, адитивність, ієрархічність, які притаманні будь-яких систем, будь то економічна, біологічна, громадська, технічна або інша [7, с. 64].

Отже, конкретизуючи поняття «ресурсний потенціал аграрного сектора країни», ми вважаємо, що це сукупність кількісних і якісних характеристик бази розвитку аграрного сектора економіки, причому в міру посилення ролі інтенсивних факторів відтворення зростає роль атрибутивних параметрів, що визначає його якісно-кількісну природу.

Поглибленню аграрного кризи і його вступу в нову фазу поряд з об'єктивними причинами сприяло спрощене тлумачення змісту, цілей і завдань рефо-

рмування аграрного сектора. До недавнього часу в теорії державного управління превалював підхід, в основі якого лежать уявлення про можливості та необхідності реформ в аграрній сфері за аналогією зі структурними перетвореннями в промисловості [8, с. 94]. Сформовані в науці уявлення про потенціал сільського господарства носять суперечливий характер. Перш за все, це стосується трактування сутності потенціалу аграрного сектора, визначення кола його складових елементів, закономірностей і особливостей розвитку, обґрунтування напрямків, засобів і методів формування і регулювання ресурсного потенціалу.

Висновки. Наразі в науці ще не сформувався чітке теоретичне уявлення про потенціал аграрного сектора країни, що ускладнює розробку методів його кількісної оцінки, аналізу розвитку і використання. Труднощі посилюються тим, що в наукових дослідженнях для відображення зв'язку між ресурсами виробництва і його результатами застосовується безліч різних термінів. Серед них найбільш часто зустрічаються наступні: виробничі і ресурсні можливості, об'єктивні умови виробництва, економічний, виробничий, ресурсний потенціал та ін. За цими поняттями стоять несхожі за кількістю і складом елементів об'єкти дослідження, що значною мірою викликає несумісність результатів, отриманих різними науковими дослідженнями, і найчастіше, це є причиною суперечливості їхніх висновків і рекомендацій. Характерно, що більшість авторів прагнуть дати інтегральну оцінку ресурсозабезпеченості господарств і регіонів, а також показати її вплив на результати сільськогосподарського виробництва.

Необхідність однозначного визначення поняття «потенціал сільського господарства» впливає також з результатів аналізу розвитку наукових уявлень про сільськогосподарському виробництві, відмінною рисою яких в перехідній економіці є посилення ролі галузевих і міжгалузевих інтеграційних, процесів в сільському господарстві, що в свою чергу вимагає сумарною оцінки ефективності їх розвитку.

Зміст поняття потенціалу аграрного сектора за змістом найближче терміну «економічний потенціал». В якості головного поняття-утворить ознаки потенціалу можна виділити відтворювальну здатність.

Однак сама категорія «здатність» в аспекті державного управління практично не досліджена. На наш погляд, здатність - це сукупність кількісних і якісних характеристик ресурсів, а також їх функціональних властивостей, які використовуються і проявляються у виробничих процесах для досягнення певних результатів. Величина кінцевого результату функціонуючої економічної системи визначається в першу чергу не ресурсозабезпеченістю, а рівнем інтегральної здатності застосовуваних ресурсів.

Таким чином, здатність необхідно розглядати в якості головної ознаки потенціалу. Однак в більшості випадків потенціал окремих галузей ототожнюється з їх ресурсозабезпеченістю або ж з результатами виробництва. Можна навести безліч підтверджень такого висновку, але найбільш характерними в цьому плані є визначення потенціалу як «кошти, запаси, джерела», «сукупність накопичених ресурсів», «технологічний комплект ресурсів», «максимальні мож-

ливості з випуску продукції». У разі, коли потенціал ототожнюється з ресурсозабезпеченістю, можна припустити деяку взаємозумовленість кількості ресурсів і їх сукупної здатності. Найважливішою передумовою об'єктивного розкриття сутності потенціалу та його основоположною характеристикою здатності є вирішення низки методологічних питань. Перш за все, необхідно встановити характер зв'язку між двома найважливішими складовими виробництва - ресурсами і результатами.

Список використаних джерел:

1. Анисенко О.В., Вакар К.В. Розвиток аграрного сектора економіки України в умовах інституційних змін. *Агросвіт*. — 2018. — № 9. — С. 27—32.
2. Безп'ята І.В. Інституціональне забезпечення залучення інвестицій в аграрний сектор економіки. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. — 2015. — № 11. — С. 59—63.
3. Білецька Н. Інституційні аспекти розвитку аграрного сектора України. *Вісник Львів. ун-ту. Серія екон.* — 2010. — № 43. — С. 64—69.
4. Задорожна Л.М. Оцінка стану інституційного забезпечення розвитку ринку інновацій в аграрній сфері. *Молодий вчений*. — 2015. — № 7 (22). — С. 70—75.
5. Круковська О.В. Інституціональні засади інноваційного розвитку аграрної сфери економіки. *Таврійський науковий вісник*. — 2013. — № 86. — С. 166—172.
6. Кучер Р.-Д.А. Розвиток інституційного забезпечення сільських територій. *Соц.-ек. проблеми сучас. періоду України*. — 2013. — № 6 (104). — С. 299—305.
7. Назаркевич О.Б. Інституційне забезпечення розвитку малого аграрного підприємництва в Україні. *Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна*. — 2013. — № 43. — С. 61—65.
8. Стоянець Н.В. Інституційні пастки та їх вплив на сталий розвиток аграрного сектора економіки України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. — 2018. — № 17. — С. 92—96.
9. Тітаренко Г.Б. Інституціональне забезпечення системи державного регулювання інноваційного розвитку АПК. *Економіка АПК*. — 2015. — № 8. — С. 78—82.

References:

1. Anisenko, O.V. and Vakar, K.V. "Development of the agricultural sector of Ukraine in the context of institutional changes", *Ahrosvit* 9 (2018): 27—32. Print.
2. Bezpyata, I.V. "Institutional support for investment in the agricultural sector." *Naukovyy visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu, Seriya: Ekonomika i menedzhment* 11 (2015): 59—63. Print.
3. Bilets'ka, N. "Institutional aspects of the development of the agricultural sector of Ukraine." *Visnyk Lvivskoho Universytetu, Seriya ekonomika* 43 (2010): 64—69. Print.
4. Zadorozhna, L.M. "Assessment of the state of institutional support for the development of the innovation market in the agricultural sector." *Molodyi vchenyy* 7 (22) (2015): 70—75. Print.
5. Krukovs'ka, O.V. "Institutional foundations of innovative development of the agricultural sector of the economy." *Tavriyskiy naukovyy visnyk* 86 (2013): 166—172. Print.
6. Kucher, R.-D.A. "Development of institutional support for rural areas." *Sotsialno-ekonomichni probemy suchasnoho periodu Ukrainy* 6 (104) (2013): 299—305. Print.

7. Nazarkevych, O.B. "Institutional support for the development of small agricultural enterprises in Ukraine." *Visnyk Lvivskoyi komertsynoyi akademii, Seria ekonomichna* 43 (2013): 61—65. Print.

8. Stoyanets', N.V. "Institutional traps and their impact on the sustainable development of the agricultural sector of Ukraine." *Naukovyy visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu* 17 (2018): 92—96. Print.

9. Titarenko, H.B. "Institutional support of the system of state regulation of innovative development of agriculture." *Ekonomika APK* 8 (2015): 78—82. Print.

DOI: 10.5281/zenodo.3233393

УДК 351.862.4

Майстро С. В., д.держ.упр., проф., ННВЦ НУЦЗУ, м. Харків

Maystro S., doctor of sciences of state administration, head of the department of public administration for civil defence of the National university of civil defence of Ukraine, Kharkov

ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ В КОНТЕКСТІ СТВОРЕННЯ ЗОНИ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

ASSESSMENT OF THE RESULTS OF THE STATE POLICY OF AGROFOOD SPHERE IN DEVELOPING THE FREE TRADE AREA BETWEEN UKRAINE AND THE EUROPEAN UNION

У статті визначено сутність та особливості функціонування зони вільної торгівлі (ЗВТ) між Україною та ЄС в агропродовольчій сфері. Охарактеризовано результативність державної політики розвитку агропродовольчої сфери в контексті створення ЗВТ між Україною та ЄС. Розглянуто основні напрями удосконалення державної політики розвитку агропродовольчої сфери в контексті створення ЗВТ між Україною та ЄС.

Ключові слова: *державна політика, агропродовольча сфера, зона вільної торгівлі, міжнародні стандарти безпеки та якості продуктів харчування, санітарні та фітосанітарні заходи.*

The article defines the essence and features of the functioning of the Free Trade Area (FTA) between Ukraine and the EU in the agro-food sector. The effectiveness of the state policy on the development of the agro-food sector in the context of establishing an FTA between Ukraine and the EU has been characterized. The main directions of improvement of the state policy of development of the agro-food sector in the context of